

Asia: VN/12316/2019

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi kaivoslain muuttamisesta

Lausunnonantajilta toivotaan erityisesti vastausta seuraaviin kysymyksiin:

1. Varausjärjestelmään esitetään seuraavia muutoksia:

- alueellisia rajauksia,
- hehtaariperusteinen varausmaksu
- varausajan lyhentäminen
- varauspäätöksen sisällön tarkentaminen
- varaajan velvollisuus tiedottaa varausilmoituksen jättämisestä.
- Mitä hyötyjä näet esitetyissä muutoksissa? Mitä muita muutoksia ehdotat ja miksi?

Varausjärjestelmään esitetyt muutokset voivat johtaa tilanteeseen, jossa sinällään toimiva järjestelmä (varausilmoitus – malminetsintälupahakemus) romuttuu varausajan lyhentämisen sekä suunnitellun uuden varausmaksun takia.

Varausilmoitus merkitsee malminetsintäyhtiölle mahdollisuutta panostaa laadukkaan malminetsintälupahakemuksen valmisteluun tavalla, joka merkitsee mahdollisimman pienen maanomistajamäärän mukaantuloa lopulliseen malminetsintälupahakemusprosessiin.

24 kuukauden varausilmoitusaika on mahdollistanut yhtiöllemme mahdollisuuden tehdä alueilla kesäaikaisia kenttätutkimuksia sekä rajata malminetsintälupa-alueilta pois muiden elinkeinojen, luontomatkailun, alueellisten kulttuuriarvojen sekä muita paikallisyhteisöjen poikkeuksellisen arvokkaiksi kokemia alueita.

Ajan lyhentäminen 12 kuukauteen sekä esitetty varausmaksu johtavat mitä todennäköisimmin tilanteeseen, jossa yhtiöt harkitsevat varausilmoituksen sijasta yhä useammin malminetsintä lupahakemuksen jättämistä kyseiselle alueelle.

Tällöin lakiesitys tulee kääntymään ilmeistä alkuperäistä tarkoitustaan vastaan.

Lakiesityksessä nyt ehdotettu varausmaksun vaikutus olisi Suomen tämän hetken voimassa olevien varausilmoitusten (voimassaolo pääasiassa 24 kk) osalta arviolta 3 miljoonaa euroa. Ottaen huomioon koko malminetsinnän vuosittaiset investoinnit, noin 68 miljoonaa euroa, uuden kuluerään merkitys olisi poikkeuksellisen suuri.

Useat vihreän siirtymän kannalta tärkeät mineraalit ovat sellaisia, että suoraan niihin kohdistuvasta malminetsinnästä on toistaiseksi vähän kokemusta. Tämä perustelee laajojen geologisten alueiden tutkimusta. Lakiesityksen vaikutukset tulisivat olemaan ristiriidassa sekä kansallisten että EU-tason intressien kanssa.

2. Onko keskeisten lakien soveltamisalojen rajat selvät: kaivoslaki, ympäristönsuojelulaki, luonnonsuojelulaki? Jos ei, miten tätä sääntelykokonaisuutta voisi mielestäsi selkeyttää?

Kaivoslain esitys sisältää elementtejä, jotka näkemyksemme mukaan kuuluvat luonnonsuojelulakiin. Toteutuessaan laki tulisi aiheuttamaan epäselvyyttä kaivosviranomaisen ja ympäristönsuojeluviranomaisen toimivallan rajoista. Tilanne luo herkästi ilmapiirin, jossa eri oikeusasteisiin tehtävien valitusten määrä lisääntyy.

Hallitus on tuomassa maankäyttö- ja rakennuslain eduskuntaan vain rakennuslain osalta. Kaavoitukseen liittyvä lainmuutosesitys on jätetty kyseisestä esityksestä pois. Koska kaivoslakia koskevan esityksen vaatimus kunnallisesta kaavoituksesta on ollut selkeästi temaattisesti kytköksissä maankäyttö- ja rakennuslain kaavoitusta koskevaan uudistukseen, on luonnollista luopua kaavoitukseen liittyvistä esityksistä myös kaivoslain osalta.

3. Onko sinulla kokemuksia malminetsinnän aiheuttamista konkreettisista haitoista itsellesi, omaisuudellesi, harjoittamallesi elinkeinolle tai muutoin? Kerro niistä. Olisiko haitat voitu ehkäistä lupaehdoilla? Millaisilla?

Lainsäädännön kehittämisen tulee perustua tutkimustietoon. Yhtiömme on tehnyt malminetsintää vuodesta 2018. Malminetsinnän erilaisia toimenpiteitä on tehty yli 1500 maanomistajan omistamilla maa-alueilla Kainuussa, Koillismaalla ja Lapissa.

Yksikään toiminta-alueemme maanomistajista ei ole raportoinut malminetsintätoimintaan liittyvistä konkreettisista haitoista. Emme ole saaneet ilmoituksia konkreettisista haitoista myöskään toiminta-alueidemme paliskunnilta.

Malminetsinnän vaikutusarviot edellyttäisivät laajalla otannalla tehtävää tutkimustyötä siitä, miten alueiden maanomistajat ja muut tahot malminetsintätyön kokevat. Samassa yhteydessä olisi hyvä selvittää malminetsinnän yhteydessä silloin tällöin mainittavat vaikutukset kiinteistöjen kysyntään ja hintakehitykseen laajalla vertailevalla tutkimuksella.

4. Kaivoshankkeet ja niiden vaikutukset eivät aina rajaudu yhden kunnan alueelle. Nykyisin kaivoksen maankäyttö on voitu ratkaista myös maakuntakaavalla, mutta jatkossa edellytettäisiin kuntatason kaavaa, millä vahvistetaan kunnan päätösvaltaa asiassa. Mitä vaikutuksia näet nyt esitetyillä muutoksilla olevan kaavoitukseen? Mitä ratkaisuja näet kuntarajat ylittävien vaikutusten huomioimiseksi?

Lakiesityksessä edellytetään kaivoshankkeen osalta kaivosluvitukselle voimassa olevaa kuntakaavaa. Muutosesitys on vaikutuksiltaan poikkeuksellisen laaja ja esityksen pohjana oleva vaikutusarvio on esityksen vaikutuksiin nähden lähes olematon.

Kaivoslain valmistelua ohjaavassa hallitusohjelmakirjauksessa todetaan seuraavasti: ”Kunnille säädetään oikeus päättää kaavoituksella, onko kaivostoiminta mahdollista kunnan alueella.”

Kaavoitusta koskevaa lainsäädäntöä ei ole säädetty ottamaan kantaa yksittäisen elinkeinon oikeutukseen kunnan alueella. Kaavoituksen tulisi aina ottaa kantaa yksittäiseen hankkeeseen ja siihen, onko se suunniteltu laadukkaasti huomioiden kaavoitusprosessiin liittyvät seikat.

Edellä mainituista syistä lakiesityksen ehdoton vaatimus kuntakaavasta ja nykyisestä käytännöstä luopumisesta on käsiteltävä myös perustuslakivaliokunnassa tasavertaisuuden ja omistuksensuojan näkökulmista.

Lakiesityksen suurimmat ongelmat liittyvät ehdottomaan vaatimukseen kunnallisesta kaavoituksesta, käytännössä maakuntakaavan ohjaavan vaikutuksen poistamisesta. Kaivostoiminnan suunnittelu poikkeaa investointipäätöskaareltaan muista teollisista investoinneista ja rakennushankkeista. Tutkimustyötä ja valmistavia investointeja tarvitaan usein kymmeniä miljoonia määrä ennen kuin hanketta voidaan viedä kaavaprosessiin.

Nyt ehdotettu lainmuutos johtaa toteutuessaan tilanteeseen, jossa mahdollinen kaivostoimintaan liittyvä alue tultaisiin kaavoittamaan kerta toisensa jälkeen suunnittelun edetessä, jotta toiminnanharjoittajalla olisi varmuus investointikohteen kaavoituksen toteutumisesta. Moinen tilanne olisi sekä toiminnanharjoittajan että kaavoituksesta vastaavan kunnan näkökulmasta täysin absurdi ja kaavoitusta koskevan lainsäädännön hengen vastainen.

Maakuntakaavalla on merkitystä. Taloudellisesti hyödynnettävät kobolttiesiintymät saattavat sijaita useampana erillisenä malmiona useamman kuin yhden kunnan alueella.

Joissain tapauksissa toiminta edellyttää rikastuslaitoksen perustamista erilliseen paikkaan, joka on ympäristöasioiden, rakennuskannasta luonnon virkistyskäytölle aiheutuvien vaikutusten, energian saatavuuden, logistiikan ja työvoiman saatavuuden kannalta paras mahdollinen. Edellä kuvattu kokonaisuus voi tarkoittaa kaavoitusta yhtäaikaisesti kolmen kunnan ja kahden maakunnan alueella. Esimerkkinä tästä on yhtiömme tutkima Haarakummun kobolttiesiintymäalue, joka sijaitsee sekä Kuusamon, Posion että Sallan alueella.

Maakuntakaavan säilyttäminen osana kaavoituksen elementtejä on perusteltua myös potentiaalisen kaivostoiminnan ja tuulivoimatuotannon yhteensovittamisen näkökulmasta niin toistensa kuin muidenkin elinkeinojen kanssa.

Maanomistajille malminetsinnästä maksettavat korvaukset ovat paikallistaloudessa merkittäviä. Vuonna 2021 alan yhtiöt maksoivat malminetsintäkorvauksia maanomistajille yhteensä 5,4 miljoonaa euroa.

Samoin kaivostoiminnasta suoritettavat maksut ovat maanomistajille merkittävä tulonlähde. Tästä näkökulmasta kuntien tekemät päätökset voivat johtaa poikkeuksellisen laajoihin korvausvaatimuksiin, mikäli negatiivinen kaavapäätös ei osoittaudu perustelluksi.

Viime vuosien aikana kaivostoiminnan suunnittelussa on tapahtunut merkittävä muutos. Kyse on kaivostoiminnan päättymisen jälkeisen käytön mahdollisuuksien ymmärtämisestä ja tuon käytön suunnittelusta kaivostoiminnan suunnittelun yhteydessä.

Näin kaivosalueelle rakennettava infrastruktuuri voi hyödyttää alueen käyttöä kaivostoiminnan päättymisen jälkeen, on kyse sitten energian tuotannosta, energian varastoinnista tai alueen hyödyntämisestä muilla tavoilla. Näitä elementtejä olemme pyrkineet tuomaan esille lainvalmistelun yhteydessä, kaavoituskysymyksillä on oma vaikutuksensa myös näihin mahdollisuuksiin.

Kaivoslain uudistuksen yhteydessä käyty keskustelu sekä nyt lausunnolla oleva lakiesitys osoittavat, että kaivostoimintaan liittyvä kaavoitusprosessi ei sovellu sellaisenaan nykyiseen kunnalliseen kaavoitusprosessiin. Lainsäädännön kehitystyössä olisi hyvä sisällyttää kaivostoiminnan kaavoitukseen elementtejä nykyisestä tuulivoimayleiskaavakäytännöstä.

Huomioita omaisuuden suojaan liittyen

Omaisuuden suojasta on säädetty Suomen perustuslaissa (PL) 15 §:ssä, jonka mukaan jokaisen omaisuus on turvattu. Omaisuuden pakkolunastuksesta yleiseen tarpeeseen täyttää korvausta

vastaan säädetään lailla. Lisäksi PL 18 §:n mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. PL 18 §:n säännöksen voidaan katsoa suojaavan myös malminetsintäyhtiön ja kaivosyhtiön sekä niiden alihankkijoiden että edellä mainittujen tahojen työntekijöiden toimintaa.

Perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden näkökulmasta omaisuudensuojan tavoitteiden on katsottu liittyvän erityisesti taloudellisen autonomian ja toimintavapauden sekä varallisuussuhteiden vakauden ja ennakoitavuuden turvaamiseen ja edistämiseen.

Omaisuudensuoja liittyy myös muihin perusoikeuksiin PL 21 §:n oikeusturvasäännöksen ja PL 6 §:n yhdenvertaisuussäännöksen kautta. Julkisen vallan tulee jakaa yksilöiden varallisuuteen kohdistuvat rajoitukset ja edut yhdenvertaisin ja oikeudenmukaisin perustein eikä syrjivällä tai mielivaltaisella tavalla. (viite: Hallberg ym.: Perusoikeudet (Verkkokirjahylly) > III Yksittäiset perusoikeudet > 11. Omaisuudensuoja (PL 15§) > Omaisuudensuojan tulkinnallisia lähtökohtia > Osa perusoikeusjärjestelmää (päivitetty 23.4.2010)

Tältä osin tulee huomioida myös perustuslain ilmentämä perusoikeusmyönteisen laintulkinnan periaate, jonka mukaisesti kaikkia lakeja, asetuksia ja säännöksiä tulee tulkita tavalla, joka parhaiten edistää perusoikeuksien tarkoituksen toteutumista.

Kaivosluvan tulee perustua hyödyntämiskelpoiseen esiintymään. Tämä edellyttää, että esiintymä on löydetty, minkä jälkeen sen laadusta, laajuudesta ja hyödynnettävyydestä on täytynyt varmistua. Ennen kaivosluvan hakemista kaivosyhtiö on tyypillisesti hakenut malminetsintäluvan tai useampia malminetsintälupia ja investoinut lupien tuomaan etuoikeuteen perustuen esiintymän löytämiseen ja sen laadun ja laajuuden varmentamisen vaatimiin tutkimuksiin jopa useita kymmeniä miljoonia euroja. Kyse on näin ollen kaivosyhtiön kannalta merkittävästä omaisuudesta ja investoinneista.

Kaivoslain 47 §:n 4 momentin muutoksella kaivostoiminta sidottaisiin nimenomaisesti perustumaan kunnan laatimaan yleis- tai asemakaavaan. Kaivoslupa on ympäristöluvan ohella toinen kaivostoiminnan vaatima lupa, jonka myöntämisen yhteydessä tulevat arvioitaviksi sijaintipaikan olosuhteet. Muun ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavan toiminnan (esim. metalliteollisuus tai metsäteollisuus) osalta sijoituspaikan valintaa koskeva arviointi tehdään ympäristöluvan sijoituspaikan arvioinnin yhteydessä.

Ympäristönsuojelulain 11 §:n 2 momentin 4) -kohdassa on kaavan osalta todettu, että toiminnan sijoituspaikan soveltuvuutta arvioitaessa on otettava huomioon toiminnan sijoituspaikan ja vaikutusalueen nykyinen ja oikeusvaikutteisen kaavan osoittama käyttötarkoitus.

Ympäristönsuojelulain 12 §:ssä on puolestaan oikeusvaikutteisen kaavan vaikutuksesta todettu, että luvanvaraista, ilmoituksenvaraista tai rekisteröitävää toimintaa ei saa sijoittaa asemakaavan vastaisesti. Lisäksi alueella, jolla on voimassa maakuntakaava tai oikeusvaikutteinen yleiskaava, on katsottava, ettei toiminnan sijoittaminen vaikeuta alueen käyttämistä kaavassa varattuun tarkoitukseen.

Ympäristölupahakemuksesta pyydetään lausunto asianomaiselta kunnalta, mutta ratkaisun toiminnan sijoittamisesta eli soveltuvuudesta kaavan osoittamaan käyttötarkoitukseen tekee lupaviranomainen, joka tämän arvioinnin yhteydessä voi ottaa huomioon myös mahdollisuuden vaikuttaa ympäristöluvassa asetettavilla määräyksillä toiminnan soveltuvuuteen kyseessä olevalle alueelle sitä koskevien kaavamääräysten puitteissa.

Nykyisen kaivoslain mukaisessa menettelyssä kaivostoiminnan harjoittamisen edellytykset tietyllä alueella ratkaistaan kaivoslain mukaisessa lupamenettelyssä, jossa tulee arvioitavaksi muun ohella se, onko kaivostoiminnalla sellaisia maankäytöllisiä vaikutuksia, että kaivostoiminnan sijoittaminen tietylle alueelle ei ole mahdollista. Tarvittaessa kaivostoiminnan edellytyksiä arvioidaan ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavilta osin ympäristönsuojelulain mukaisessa lupamenettelyssä, jossa arvioitavaksi tulee, onko kaivostoiminnalla sellaisia ympäristövaikutuksia, että sen sijoittaminen tietylle alueelle on mahdotonta.

Kaivoslain 47 §:n 4 momenttiin ehdotetun muutoksen johdosta täytyy kysyä, asetetaanko yhden teollisen toiminnan sektorin toimijat luvituksessa tällöin toiminnan sijoittamista koskevan arvioinnin osalta kokonaisuutena arvioiden eriarvoiseen asemaan suhteessa toimijoihin, jotka harjoittavat muuta ympäristön pilaantumisen vaaraa aiheuttavaa toimintaa, jonka sijoittaminen arvioidaan vain ympäristönsuojelulain nojalla, ja miksi kaivosluvan myöntämisen edellytyksenä olevan sijoituspaikan arvioinnin tulisi poiketa ympäristönsuojelulakiin sisältyvästä mallista.

Eri osapuolten oikeusturvan kannalta on tärkeää, että arvioinnin toiminnan sijoittumisesta suhteessa voimassa olevaan kaavaan tekee kaivosviranomainen ensinnäkin kaivostoiminnan vaikutukset muuhun maankäyttöön hyvin tuntevana asiantuntijatahona ja toisaalta kaivoslupa-asiaan liittyviin eri tahoihin (maanomistajat, kunta, kaivosyhtiö) nähden ulkopuolisena tahona.

5. Kaivoksiin liittyy kaksi erillistä vakuutta, kaivosvakuus ja jätevakuus. Kaivoslaissa säädetään kaivosvakuudesta, jota esityksellä täsmennettäisiin. Kaivosvakuuden tulisi kattaa kaivosten sulkemistoimet, kuten rakennusten, rakennelmien, tiestön ja sähköverkon purkaminen, mikäli kaivostoiminnan harjoittaja on varaton. Lisäksi kaivosvakuutta esitettäisiin laajennettavaksi poikkeavien tilanteiden turvallisuustoimenpiteisiin ja maanomistajakorvauksiin. Jätevakuudesta säädetään ympäristönsuojelulaissa ja lisäksi ympäristöministeriössä kehitetään ympäristövahinkojen toissijaisia vastuujärjestelmiä. Näetkö vakuussäätelyn kattavana vai onko vielä jokin ilmeinen aukko ja mitä se koskee?

Vakuuksiin liittyvän lainsäädännön selkeys on yksi osatekijä kansalaisten oikeudentunnon kannalta. Tällä hetkellä vakuuksiin liittyvä kokonaisuus ei kansalaisille aukea. Julkisessa keskustelussa käytetään tiedon puutteen takia tai tietoisesti osittaista tai paikkansa pitämätöntä tietoa eri hankkeiden vakuuksista. Koska vakuuksia asetetaan eri lainsäädäntöihin liittyen, on tärkeää että vakuuksista käytettävät juridiset nimitykset ovat selkeitä ja informatiivisia ja myös viranomaispäätösten yhteydessä tuodaan esiin se, mitä asioita kattamaan kyseiset vakuudet on tarkoitettu sekä se, mitä muut vakuudet ovat tai tulevat olemaan.

6. Esitysluonnoksessa ehdotetaan lupamääräyksiä saamelaisten perinteisille elinkeinoille aiheutuvien haittojen vähentämiseksi (51, 52 ja 54 §). Miten arvioit esitettyjen muutosten vaikutusta?

- **ottaen huomioon saamelaisten oikeudet alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään, kulttuuriaan ja perinteisiä elinkeinojaan**
- **ottaen huomioon muut elinkeinot, kuten matkailun ja porotalouden**

Latitude 66 Cobalt Oy ei tee malminetsintää saamelaisten kotiseuduksi määritellyllä alueella itse toiminnalleen asettamien rajoitusten takia. Tästä syystä yhtiö ei lausu kyseisestä kohdasta.

Muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen:

Latitude 66 Cobalt Oy kiittää mahdollisuudesta lausua lakiehdotuksesta.

Lainsäädännön selkeys on yksi länsimaisen oikeusvaltion keskeisiä arvoja sekä ennustettavan ja toimivan yhteiskunnan instrumentteja. Lainsäädännön selkeys perustuu laadukkaalle lainvalmistelulle, jossa lakiesitysten vaikutusarviot ovat laajasti ja tutkittuun tietoon pohjautuen selvitetty ja lakikokonaisuuksien välinen roolitus on selkeää.

Latitude 66 Cobalt Oy pyytää lainsäädännön arviointineuvostoa ottamaan esityksen tarkasteluun. Malminetsintää ja kaivoskehitystä tekevän yhtiön näkökulmasta on nähtävillä monia kuntien, maanomistajien, alueiden asukkaiden sekä yhtiön yhteistyökumppaneiden ja yhtiön omaan toimintaan liittyviä vaikutuksia, joiden osalta lakiehdotus nykyisellään lisää oikeudellisia tulkintaerimielisyyksiä ja johtaa pahimmillaan kasvavaan yhteiskunnalliseen kitkaan eri osapuolten välillä. Arvioimme tämän johtavan hallinto-oikeuksiin tehtävien valitusten määrän kasvuun ja niiden kautta malminetsintään ja kaivostoimintaan liittyvään kaavoitukseen liittyvien valitusprosessien lisääntymiseen ja pitkittymiseen. Tämä ei voi olla yhteiskunnan eikä yhdenkään osallistajan edun mukaista.

Lakiesitys perustuu hallitusohjelmaan, joka on hyväksytty ensimmäisen kerran kesäkuussa 2019. Tämän jälkeen koronapandemian vaikutukset maailmanmarkkinoiden toimenpiteisiin sekä Ukrainan tueksi luodut kansainväliset pakotteet ovat muuttaneet Suomea ympäröivää todellisuutta tavalla, jota hallitusohjelmaa kirjoitettaessa ei ole voitu ennakoida.

Myös tapa arvioida teollisen toiminnan vaikutuksia on kehittynyt vuoden 2019 hallitusohjelman valmistelun ja hyväksymisen jälkeen. Lakiesitystä arvioitaessa tulisi arvioida hiilijalanjäljen lisäksi myös hiilikädenjälkeä, eli sitä mitä etuja eri mineraalit käyttökänsä aikana tuovat ilmastonmuutoksen torjumisessa. Nyt näin ei ole tehty.

Eduskunnan käsittelyyn tulevaa hallituksen esitystä on siis syytä tarkastella muuttunutta maailmantilannetta sekä kansainvälisiä energiatuotannon muutokseen liittyviä tavoitteita vasten. Yhdysvallat, Kanada ja Australia ovat tehneet vuoden 2022 huhti-toukokuussa euromääräisesti miljardiluokan hallinnollisia päätöksiä ja panostuksia kriittisten mineraalien saatavuuden turvaamiseksi. Näissä päätöksissä koboltin ja muiden teknologiamineraalien malminetsinnän ja taloudellisen hyödyntämisen rooli on merkittävä. Lausuntokierroksella nyt oleva esitys tulee heikentämään merkittävästi sekä Suomen että sitä kautta koko EU-alueen kriittisten mineraalien varantoihin liittyvän tutkimustoiminnan ja sitä kautta saatavuuden turvaamista. Tämä on voimakkaassa ristiriidassa sekä Suomen hallituksen että EU:n vihreän siirtymän tavoitteiden ja RePower EU -agendan kanssa.

Muuttuneessa tilanteessa Suomella on mahdollisuutensa ja velvollisuutensa. Edellä mainituista syistä lakiesitys vaatii poikkeuksellisen laajan valiokuntakäsittelyn.

Kaivoslain uudistaminen tarvitsee pohjakeen kansallisen mineraalistrategian sekä tutkittua tietoa esimerkiksi siitä, miten tutkimusalueiden maanomistajat suhtautuvat malminetsintään. Lakiesityksen vaikutusarviot ovat hyvin suppeita eivätkä huomioi millään tavalla suomalaisen teollisuuden arvoketjuja ja niissä työskentelevien suomalaisten työpaikkoja.

Latitude 66 Cobalt tekee malminetsintää 18 kunnan alueella Kainuussa, Koillismaalla ja Lapissa. Yhtiö työllistää suoraan vuodenajasta riippuen 15–30 henkeä ja epäsuoraan enimmillään noin 70 henkeä. Yhtiöllä on toimipisteet Posiolla, Kuusamossa ja Oulussa. Yhtiö kehittää kobolttikaivostoimintaa Kuusamossa ja Posiolla. Yhtiön Kuusamon kaivospiiri on Geologian tutkimuskeskus GTK:n vuonna 2021 tekemän vertailun mukaan kobolttivarannoltaan EU-alueen neljänneksi suurin.

Huomio malminetsintäluvan jatkamista koskevaan osaan lakiesitystä

Esitykseen kirjattu ehdotus maa-alueen enemmistön maanomistajilta pyydettävästä luvasta malminetsintäluvan 10 vuoden voimassaolon jälkeen sisältää merkittäviä riskejä paitsi malminetsintäyhtiön ja maanomistajien mutta myös maanomistajien välisen epäterveen neuvotteluaseman rakentumiselle. Tältä osin lakiesitys on perustuslaissa määritellyn omaisuuden suojan kannalta kyseenalainen.

Mikäli alueen kallioperä on geologisesti potentiaalinen, on mahdollista, että syntyy tilanne, jossa maanomistajat alkavat asettaa joko toisilleen tai malminetsintäyhtiölle lainsäädännön ulkopuolella olevia vaatimuksia jatkoluvan myöntämiseksi. Pahimmillaan lainsäädäntömuutoksella voisi olla korruptioon yllyttävä vaikutus. Tämä voisi myös osaltaan kuntapäätöksenteossa tuoda paineita pakkolunastuksen käyttöön, jotta kunnanvaltuuston kulloisenkin poliittisen enemmistön mielipide voisi vaikuttaa hankkeiden toteutumismahdollisuuksiin. Lainsäätäjän tehtävänä on myös varjella eri elinkeinoja tilanteilta, joissa toimialan eri toimijoiden väliseen kilpailuun syntyy epäterveitä piirteitä. Nyt esitetty lainmuutos voi johtaa tilanteeseen, jossa malminetsintää tai kaivostoimintaa tekevä yhtiö pyrkisi hankkimaan omistukseensa tai vaikutusvaltaansa toisen malminetsintää tekevän yhtiön tutkimusalueita siirtääkseen alueen malminetsinnän 10 vuoden voimassaoloajan jälkeen omaan kontrolliinsa. Huomioiden teknologiamineraalien kysyntään ja tarjontaan liittyvän kansainvälisepoliittisen tilanteen, huoli on aiheellinen ja sitä on arvioitava sekä kansallisen että EU-tason huoltovarmuuden näkökulmasta.

Malminetsintäluvan jatkoa koskien päätösvallan tulisi olla viranomaisella, jolla on ammattimainen kyky arvioida eri hankkeiden yhteiskunnallista merkitystä.

Huomio kaivosluvan myöntämistä koskevaan osaan lakiesitystä

Lakiesityksen mukaan kaivoslupa ei saa heikentää merkittävästi toiminta-alueen asutus- tai elinkeino-olosuhteita. Tämä kirjaus voi muodostua hyvin tulkinnalliseksi. Kaivostoiminnalla on myös toiminta-alueidensa asutus- ja elinkeino-oloja parantavia vaikutuksia, joiden selvittäminen toimivien kaivospaikkakuntien osalta olisi mahdollista. Lainsäädäntö unohtaa tältä osin täysin mahdollisen käynnistyvän toiminnan positiiviset vaikutukset. Kaivostoiminnan kannalta potentiaalisia paikkakuntia ei tule lainsäädännön asettamien arviointiperusteiden pohjalta asettaa tilanteeseen, jossa niiden nykyisiä olosuhteita asutuksen tai muiden elinkeinojen osalta ei voida parantaa teollisen toiminnan tuoman elinvoiman avulla.

Lakiesityksessä mainittu vaatimus kaikkien mineraalien teknistaloudellisesta hyödyntämisestä johtaa äärimmäisen helposti tilanteeseen, jossa valitukset voivat toimia toiminnan käynnistämisen merkittävänä teknisenä hidastajana.

Huomio lain nimestä

Arvioitaessa kaivoslain maantieteellistä vaikuttavuutta sekä lain vaikuttavuutta kansalaisten arkeen on perusteltua muuttaa lain nimi. Laki malminetsinnästä ja kaivostoiminnasta olisi merkittävästi informatiivisempi nimi ja se kertoisi kansalaisille merkittävästi paremmin lain sisällöstä. Näin voitaisiin välttyä myös lainvalmistelutekstissäkin käytetystä ”kaivosvaraus” -termin julkisesta

käytöstä. Vaikka termillä ei ole juridista perustetta on sitä kuitenkin käytetty hallituksen esityksessä. Tämä antaa valmistelutyöstä huolestuttavan kuvan, termiä yleensä käytetään pääasiassa tilanteissa, joissa kansalaisille halutaan luoda valheellinen uhkakuva malminetsintätyön luonteesta.

Pietilä Hannamari
Latitude 66 Cobalt Oy